

SZAKDOLGOZAT

Horváthné Szeregnyi Zsuzsanna

Soproni Egyetem
Benedek Elek Pedagógiai Kar

Babai Zsófia
nyelvtanár

A FERTŐHOMOKI HORVÁT NEMZETISÉG KULTURÁLIS ÉRTÉKEI
A 21. SZÁZADBAN

Sopron,
2021.

Horváthné Szeregyi Zsuzsanna
csecsemő- és kisgyermeknevelő BA szak

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	5
1.1. Témaválasztás indoklása.....	5
1.2 A dolgozat felépítése.....	7
1.3 Kutatási módszerek.....	8
1.4 Szakirodalmi áttekintés.....	9
2. Fertőhomok bemutatása.....	11
2.1 Fertőhomok címere.....	12
2.2 Fertőhomok rövid története.....	12
3. A magyarországi horvátság helyzete.....	14
3.1 A horvát identitás kutatása.....	14
3.2 A fertőhomoki horvátság.....	16
4. A fertőhomoki horvát nemzetiség intézményei.....	17
4.1 Horvát Nemzetiségi Önkormányzat.....	17
4.2 Horvát Kulturális Egyesület Kajkavci.....	19
4.3 <i>A tambura</i>	20
4.4 Kajkavci tamburaegyüttes.....	21
5. Népi kultúra.....	25
5.1 Népszokások, néphagyományok.....	25
5.2 Fertőhomoki étkezési szokások.....	35
5.3 A fertőhomoki horvát népviselet.....	36
6. A fertőhomoki tájház.....	37

6.1 Közművelődési asszisztensek a faluban.....	40
6.2 A fertőhomoki óvoda.....	42
7. Összefoglalás, kitekintés.....	44
8. Felhasznált irodalom.....	45

1. Bevezetés

Csecsemő és kisgyermeknevelő levelező szakos hallgatóként olyan szakdolgozati témát választottam, mely elsősre nem igazán tűnik összeegyeztethetőnek a képzési területemmel. Ezt a korai előítéletet szeretném rögtön a bevezető gondolataim egyikeként megcáfolni.

A szakdolgozati témám címe „A fertőhomoki horvát nemzetiség kulturális értékei a 21. században”. Egy rendkívül aktuális kérdéskör, melynek nemcsak szülőként, hanem kisgyermeknevelő pedagógusként is érintettje, szereplője vagyok.

2010-ben beházasodtam egy olyan családba, ahol a családtagok kivétel nélkül a falu életének szervezői, a helyi homoki hagyományok, népszokások pedig az életük része mind a mai napig. Apósom, Horváth Attila, aki 30 évig volt a község polgármestere, a Horvát Kulturális Egyesület Kajkavci elnöke. Anyósom, Horváth Attiláné Zsuzsa, aki 40 éve a helyi közösség legaktívabb tagja, a Civilek a Fertő-tájért Egyesület elnöke, számos projektötlet, kiadvány, rendezvény, kiállítás fűződik a nevéhez. A férjem, Horváth Ádám, aki a nemzetiségi önkormányzat elnöke, emellett a tamburaegyüttes vezetője.

A cseperedő gyermekeimen látom, hogy milyen hatással van formálódó személyiségükre egy ilyen inspiráló, példamutató családi háttér. Az életük részét képezi, hogy a helyi népszokások ápolása. Ez az életforma, – amint azt majd a szakdolgozatomban is kifejtem – családon belül kezdődik, folytatódik a közvetlen a környezetükben, és az intézményes kereteken belül pedig tovább erősödik. Fontos tartom az érzékenyítés, ismeretterjesztés, példamutatás, s mivel ezt nem lehet elég korán elkezdni, ezért kisgyermeknevelőként remek színteret nyújt számomra a bölcsőde, ennek megvalósítására.

Úgy vélem, hogy a jelen a 21. században, amikor oly nagy az értékrendi átalakulás, most az „utolsó órában” kell a sarkunkra állnunk, és ragaszkodnunk a múltunkhoz, megélnünk a jelenünket, és utat mutatni a jövő generációja számára.

1.1. Témaválasztás indoklása

Fertőhomok, Győr-Moson-Sopron megyében, a Fertő-Hanság Nemzeti Park határán fekszik. Világörökségi település, a falun keresztül haladó nemzetközi kerékpárútja révén

pedig turisztikailag rendkívül népszerű. 2005-ben ismerkedtem meg Fertőhomokkal, ezzel a nyugati határszélen fekvő kis községgel. A táj szépsége, a lakók vendégszeretete, az összetartó, hagyományápoló közössége már első ideérkezésemkor lenyűgözött. Akkoriban a Debreceni Egyetem területfejlesztő geográfus hallgatójaként testközelből figyelhettem meg, hogy hogyan szerveződnek a helyi lakosok, hogyan támogatja őket a településvezetés, és hogy a közös munkájuk, együttműködésük révén hogyan jutottak el napjaink mintaértékű településképéhez. A horvát hagyományok, a gradistyei gyökerek, a kaj nyelvjárás, mind-mind múltbéli „ajándék” a település lakói számára. Fertőhomok nagysága abban rejlik, hogy nem hagyja veszni ezt a kincset. Büszke a nemzetiségi hagyományaira, feleleveníti, megéli és továbbörökíti azokat az utókor számára.

Fontosnak tartottam, hogy a felnőttek világán túl bepillantást nyerjek a legfiatalabbak mindennapjaiba. Nem lehet elég korán elkezdni az identitástudat kialakítását, a szemléletformálást. Természetesen az első számú minta a család, de közvetlenül utána következik a kisgyermek környezete, ahol a legtöbb időt tölti, az óvoda. A helyi, nemzetiségi hagyományok megismertetése, átadása nemes, önként vállalt feladat. Az óvodapedagógusok részéről elhivatottság kérdése, hogy a nevelési terv mellett hogyan, milyen formában „érzékenyítik” a gyermekeket a népszokások tiszteletére.

A 2020/21-es év fordulópont a település életében. Egyrészt bekövetkezett a COVID-világjárvány, így a pandémia következtében „befagyott” a kulturális élet: elmaradtak a rendezvények, a találkozók, az egyesületi próbák. Másrészt a községet több, mint 30 éven át irányító, lokálpatrióta vezető, apósom, Horváth Attila polgármester elhunyt. Emiatt a korábbi évtizedek lendületessége az utóbbi hónapokban alább hagyott.

Az idei tavasz azonban nem remélt újdonságokat hozott. Elkészült a faluház projekt, két kulturális referens vette kézbe a falu kulturális életének menedzselését és megjelentek a frissen végzett óvodapedagógusaink, akik horvát nemzetiségi szellemben nevelkedtek és nagy tervekkel, elszántan kezdenek bele a helyi óvodapedagógusi pályájukba, hogy a település nevéhez méltó módon örökítsék tovább a horvát nemzetiségi hagyományukat.

1.2 A dolgozat felépítése

Napjainkban egyre inkább felértékelődnek a népszokások, néphagyományok és hangsúlyozottá válik az irántuk kinyilvánított tisztelet. Fertőhomokon példamutató nemzetiségi identitástudattal rendelkező közösség él. Szakdolgozatomban ennek a közösségnek az életét szeretném bemutatni követendő példaként.

A dolgozat első részében a községet és annak történetét mutatom be. A fejezet megírása során nagy segítségemre volt Dr. Kelemen István helyi lakos (jogász, történész, muzeológus), aki a Fertőhomok című könyvében a kis falu „krónikásaként” 1274 és 2001 közötti időszakot felölve mutatja be Fertőhomokot: földrajzi, történelmi, gazdasági, társadalmi, egyháztörténeti szempontokból.

A következő fejezetben a fertőhomoki horvátságot mutatom be: a gradistyei horvátok betelepítésétől kezdődően, a helyi sajtósági kaj nyelvjáráson keresztül, napjaink hagyományörző, értékteremtő munkájáig. Részletesen ismertetem a helyi közösség munkásságát, a megtett lépcsőfokokat: a Horvát Nemzetiségi Önkormányzat, a Kajkavci Horvát Kulturális Egyesület, a Kajkavci tamburazenekar és a táncsoport megalakulásának történetét.

A Hegykői Tündérrózsa Óvoda Fertőhomoki tagintézményének, a helyi óvodának kiemelkedő szerepe van a kisgyermekek identitásának alakításában, korai szemléletformálásában. Ennek megfelelően a szakdolgozatom következő fejezetében a fertőhomoki óvoda munkásságát szemléltetem. A szakmai programjuk és az óvodapedagógusokkal készített interjúim alapján nyújtok bepillantást az óvoda hagyományápoló életébe.

Az 1990-es évektől kezdődően beszélhetünk Fertőhomokon tudatos hagyományápolásról. Számos tényezőre volt szükség, hogy mindez megvalósulhasson. A teljesség igénye nélkül megemlítem a település lakóinak összehangolt munkáját, a településvezetés támogatását, és az ötletgazdákat, akik nélkül semmi sem szökkenhetett volna szárba. Az elmúlt hetekben volt szerencsém olyan személyekkel találkozni, interjút készíteni, akik további megvalósítandó elképzelésekkel, konkrét tervekkel, bizakodóan tekintenek a jövőbe. Az utolsó fejezetben az ő munkásságukat szeretném bemutatni.

1.3 Kutatási módszerek

Mivel a kutatásom célja, a település nemzetiségi gyökerekből eredő kulturális értékeinek összegyűjtése, feldolgozása, összegzése és bemutatása, ezért a kutatásomhoz az induktív leíró stratégiát választottam. A kutatás során dokumentum-, és tartalomelemzést, kikérdezéseket és megfigyeléseket végeztem.

A település hagyományőrző tevékenysége meglehetősen változatos, szerteágazó. Ez leginkább annak köszönhető, hogy már az 1990-es évektől kezdődően tudatos tervezés, kapcsolatépítés, és közösségformálás zajlik. E munka „gyümölcse”, hogy rendkívül gazdag, kutatható anyagmennyiség állt rendelkezésemre. A kvantitatív és kvalitatív szempontok esetében a témavezető tanácsaira hagyatkoztam; ajánlásait figyelembe véve válogattam, hogy mit, milyen részletességgel kívánok a szakdolgozatomban feltüntetni.

A kutatás irányait az előző szempontok figyelembevételével határoztam meg.

Dokumentum- és tartalomelemzés során a következő területeket érintően végeztem gyűjtőmunkát:

- a település történelméről, a természeti, társadalmi és infrastrukturális adottságairól;
- a település épített örökségéről (külső-, belső műemlékek, szobrok, közösségi épületek, tájház, tanösvény, világörökségi helyszín);
- szellemi örökségéről (népszokások, hagyományok, rendezvények);
- az aktív közösségi élet szereplőiről (kultúrscsoport, tánccsoport, tamburazenekar, nemzetiségi önkormányzat, testvértelepülések kultúrscsoportjai, óvodai néptánccsoport, utánpótlás-nevelés);
- saját kiadványaik (tamburazenekari CD-k, lakodalmas DVD, település nyelvjárását leíró könyv, település történelmét bemutató könyv, naptárak, községi havi lapok);
- archivált dokumentumok és webes találatok (írások, hang, kép, videó) a helyi eseményekről.

Fontosnak tartottam, hogy a témában leginkább érintett közszereplőket is felkeressem, és interjút készíthessek velük:

- Horváth Ádámot, aki a nemzetiségi önkormányzat elnöke, és a Kajkavci tamburaegyüttes vezetője,
- Horváth Attiláné Zsuzsát, aki az értékmentő és értékteremtő pályázatok „ötletgazdája” a faluban,
- Kozák Józsefné Katalint, aki a táncsoport alapító tagja,
- Kozák Krisztinát, aki a táncsoport, és a tamburaegyüttes tagja; illetve az újgenerációs hagyományápoló nemzedék egyik ígéretes jelölje,
- Horváth Annával, a fertőhomoki óvoda tagintézmény-vezetőjével,
- Kissné Nagy Krisztinával, aki a fertőhomoki óvoda hagyománykövető óvodapedagógusa,
- valamint Majoros Anett-tal, a település közművelődési asszisztensével.

Az interjú alanyokat leginkább a személyes motivációikról, a közösségi tevékenységekben vállalt szerepükről, a munkájuk során tapasztalt hátráltató tényezőkről, a támogatóikról, illetve a nemzetiségi hagyományápolásról alkotott jövőképükről faggattam.

Mivel a kutatásom részben a település nemzetiségi hagyományainak megfigyelésére, annak bemutatására épült, ezért célszerűnek tartottam egy naptári éven keresztül nyomon követni az ünnepkör népszokásait. A tervezett időszak 2020 januárjától 2021 januárjáig terjedt volna, azaz a megfigyelést súlypontját a 2020/2021-es rendezvénynaptár programjaira szerettem volna helyezni. A COVID-világjárvány következtében kialakuló társadalmi helyzet (pandémia) miatt azonban ezek megghiúsultak. Mivel az elmúlt 15 év során minden helyi rendezvényen részt vettem, véleményem szerint a saját élményeim és tapasztalataim is elfogadhatóak település kulturális életének bemutatására.

1.4 Szakirodalmi áttekintés

Kutatásom célja az volt, hogy egyrészt felkutassam, összegyűjtsem a fertőhomoki nemzetiségi hagyományokat, melyek a mi generációnk életének részét képezik, valamint megvizsgáljam annak lehetőségeit, és irányait, hogy hogyan lehet ezt a kulturális tevékenységet tovább építeni.

Kutatásom során a konzulensem ajánlásai alapján választottam a szakdolgozati témámhoz kapcsolódó szakirodalmakat. Nemzetiségi témakörön belül olyan összefüggésekre kerestem a választ, mint a személyes és a csoportidentitás, a családokon és a társadalmi környezeten belüli nyelvi orientáció, valamint a családoknak a kisebbségi kultúrához fűződő viszonya. Ebben a legnagyobb segítséget a Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézetének munkatársai által kiadott kutatómunkák eredményei nyújtották. (Szarka L., Homisinová, M.)

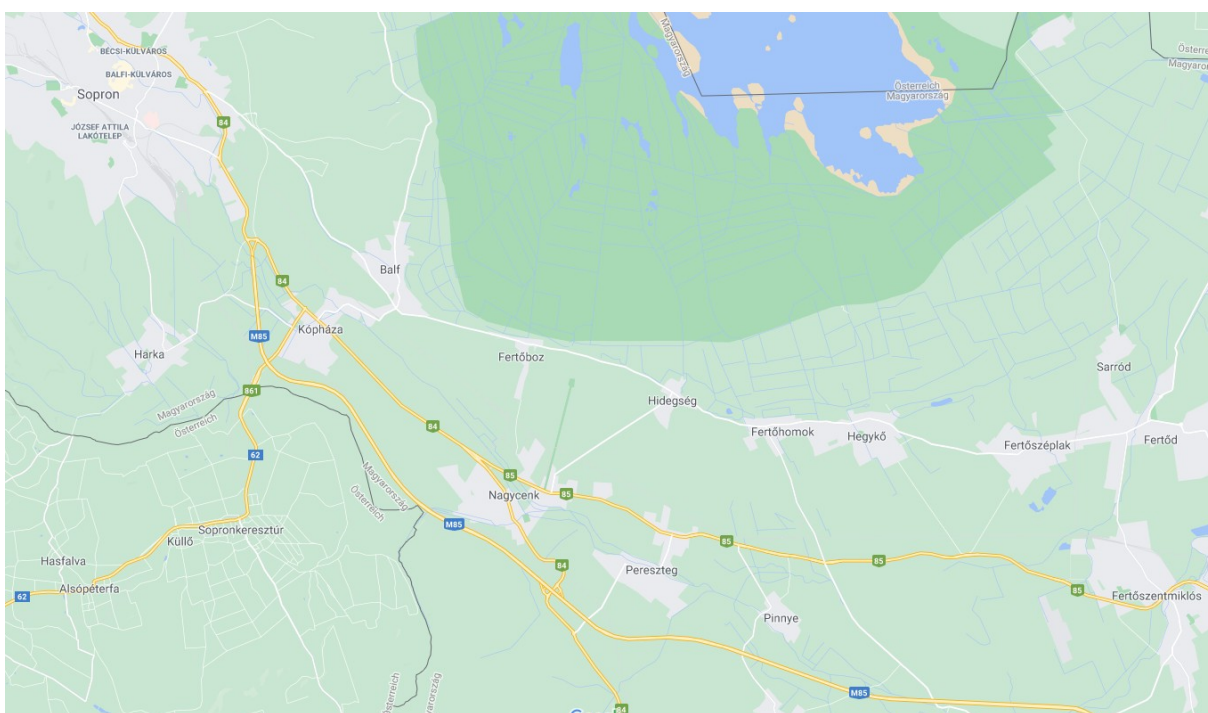
A fertőhomokiak elhivatottsága, lokálpatriotizmusa a faluról szóló kiadványok számában is megmutatkozik. A község bemutatásához, a gradistyei „kaj” nyelvjárás megismertetéséhez, a helyi hagyományok gyűjtéséhez, a nevezetességek leírásához, – vagy ha kitekintünk, akkor térségi receptkönyvben, meséskönyvben, turisztikai programajánlóban mind-mind jelen vannak a fertőhomoki érdekeltségű információk. Fontos kiemelni Kelemen István Fertőhomok 1274 – 2001 című helytörténeti művét, Horváth József Ahogy mi beszélünk – Fertőhomoki szógyűjtemény című munkáját, vagy a Horváth Attiláné által szerkesztett Örökségünk: A Fertő-táj című ismeretterjesztő könyvét:

- Kelemen István helyi lakos, jogász, történész, muzeológus. A kis falu krónikása, aki 1274 és 2001 közötti időszakot felölve mutatja be Fertőhomokot: földrajzi, történelmi, gazdasági, társadalmi, egyháztörténeti és végül, de nem utolsó sorban helyi népi kultúrája, hiedelemvilága szemszögéből. Nem nagy közönségnek szánta a művét, de a lokálpatrióták, vagy akik komolyan érdeklődnek a település iránt, azok számára érdekes olvasmány.
- Horváth József Fertőhomokon született horvát nemzetiségű családban. Emiatt magyar szót ritkán hallott, így tökéletesen elsajátította a horvát elszigetelten fennmaradt „kaj” nyelvjárását. Elkészítette a gradistyei horvátok „kaj” nyelvjárásának leíró nyelvtanát, szógyűjteményét, melyet halála után 2017-ben adott ki a helyi Kajkavci Kulturális Egyesület.
- A Fertődi Porpáczy Aladár Kertészeti Szakközép és Szakiskola által indított világörökségi tantárgy hívta életre azt a tankönyvet, melyet Horváth Attiláné állított össze. A tankönyvben a Fertő-parti világörökségi települések kulturális értékei, néprajzi szokásai (határok nélkül: magyar–osztrák oldal egyaránt) összegyűjtésre kerültek.

2. Fertőhomok bemutatása

Fertőhomok a Nyugat-dunántúli Régióban, Győr-Moson-Sopron megyében, a Soproni járásban található.

A Kisalföldön, Soprontól 16 km-re, a 85-ös főútvonaltól északra, Hidegség és Hegykő között helyezkedik el a község. A fertőparti településeket (Fertődtől Sopronig) a 8518-as út köti össze. Fertőhomokon ez az út az Akác utca, amely a községet kelet-nyugati irányban szeli ketté. A falu egyutcás jellegű, fésűs beépítettséggel rendelkezik.

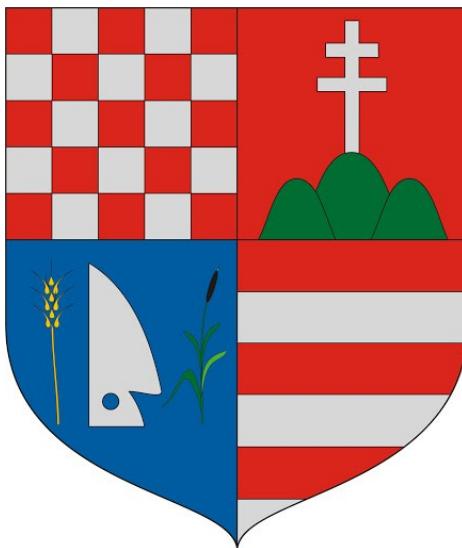

1. Ábra: Fertőhomok földrajzi elhelyezkedése

Hegykői Közös Önkormányzat néven közös önkormányzattal rendelkezik a három település: Hegykő, Fertőhomok és Hidegség. A területi hatásköreiket azonban mindegyik település önkormányzata saját maga látja el.

2.1 Fertőhomok címere

A pajzs bal felső mezeje vörössel és ezüsttel sakkozott, amely a horvátságra utal. A jobb felső mezejében zöld hármashalmon ezüst kettős kereszt áll; ez a magyarságot szimbolizálja. Bal alsó kék mezejében egy-egy lebegő aranykalász és egy zöld sás között ezüst ekevas lebeg. A jobb alsó mező vörössel és ezüsttel ötször vágott, ez szintén a magyarságra utal.

2. Ábra: Fertőhomok címere

2.2 Fertőhomok rövid története

A Fertő tó déli partján fekszik Fertőhomok, lakossága körülbelül 800 fő (2021). A település elnevezése utal a talajára (homok), melyhez a Fertő előtagot 1905-ben csatolták. 1274-es dokumentumban említik először Praedium Humuky néven. Horvát (Umok), illetve német (Amhagen) megnevezését is gyakran használják.

A településen számos rézkori, vaskori, római lelet került elő, mely azt bizonyítja, hogy mindig is kedvelt lakhelynek számított. A középkorban – mint általában a középkori magyarországi települések esetében – egymást váltották a földesurak, birtokosok. 1274-től Csák bán fiai, majd a Kőszegiek, Kanizsaiak tulajdona volt a terület. A törökök pusztítása után a 16. század elején Nádasdy Tamás telepített szlavóniai horvátokat a településre. Később Széchenyi örök tulajdonba került a település. 1729-ben épült fel a falu temploma Szent Anna tiszteletére. 1890-ben megalapították a Fertőhomoki Önkéntes Tűzoltó Egyesületet. 1925-ben

leventeegyesület jött létre, mely 1929-ben országos versenyt nyert. 1930-ban a Fertőhomoki Polgári Lövész Egyesület, 1934-ben a Fertőhomoki Gazdakör, illetve 1935-ben a Magyar Vöröskereszt Egylet homoki csoportja alakult meg. A településen sokszor pusztított tűzvész, melynek nem egyszer számos épület esett áldozatul. Az 1930-as tűzvész után gyakorlatilag újjá kellett építeni a falut. 1959-ben épült a művelődési ház, melyet orvosi rendelő, váró, könyvtár, klubhelyiség és tűzoltószertár követett.

A táj természetföldrajzi adottságai révén olyan tradicionális foglalkozások biztosították a megélhetést, mint a földművelés, a halászat, a nádatartás, a szőlőművelés, az állattartás, a zöldségtermesztés.

A rendszerváltás után a fertőhomoki önkormányzat megalakulásával indult be a település napjainkig tartó fejlődése: kiépült az infrastruktúra; postahivatal, pékség, gyógyszertár nyílt. Felújították a faluházat, megépült a kerékpárút, átadták a tájházat. A helyi önkormányzat élére Horváth Attila került, aki 30 éven keresztül irányította a községet. A kezdeti pénztelenség jelentősen megnehezítette az önkormányzat dolgát, mivel a településen számos infrastrukturális fejlesztést kellett végrehajtani. 2001-ben elnyerték a világörökségi címet, mely kiváló marketingeszköznek bizonyult. Értékmegőrzés szempontjából nagy előrelépés volt a község életében is, hiszen a címmel együtt járó egyik kötelezettség: a településkép megőrzése.

3. Ábra: Üdvözlő tábla a falu szélén

3. A magyarországi horvátság helyzete

Fertőhomok egy rendkívül jó természeti- és társadalomföldrajzi adottságokkal rendelkező település. Az itt élőknek van múltja, van identitása. A múlt századi történelmi események azonban alaposan próbára tették a község lakosságát, fordulópontnak kellett bekövetkeznie, hogy a helyiek felismerjék a nemzetiségi gyökereikben rejlő potenciált, és újra felelevenítsék a szokásaikat, hagyományaikat, amelyek révén újra egy összetartozó közösség válhat belőlük.

3.1 A horvát identitás kutatása

A 2000-es évek elején Maria Homisinova, szlovák akadémikus végzett etnikai folyamatokat vizsgáló kutatásokat a magyarországi német, horvát, szlovák, bolgár nemzetiségi családokban. A kutatás központjában az a kérdésfelvetés áll, hogy milyen összefüggések vannak a személyes és a csoportidentitás, a családokon és a társadalmi környezetben belüli nyelvi orientáció, valamint a családoknak a kisebbségi kultúrához fűződő viszonya között. Az 1990-es és a 2001-es népszámlálási adatokat veszi alapul, valamint terepi munkával, nemzetiségi családok felkeresésével végzett környezeti tanulmányt. Természetesen kitér a migráció problémakörére is.

Magyarországi horvátokra vonatkozó kutatási eredményi a következők voltak:

- A 16. századi betelepítések révén több száz horvát falu létezett. Az asszimiláció révén ennek töredéke maradt fenn. 2001-es adatok szerint minimálisra csökkent azoknak a falvaknak a száma (6), ahol a lakosság többsége (több, mint 50%) horvát nemzetiségűnek vallotta magát.
- 1949 és 1980 között 20%-kal nőtt a horvátok anyanyelv szerinti lélekszáma, amely arra enged következtetni, hogy a nemzetiségi kérdésekben nehezített körülmények között is képesek voltak megőrizni az anyanyelvi identitásukat. (Szarka, 2003: 285)
- Az 1990-es és 2001-es adatokból kitűnik, hogy 15%-kal nőtt a horvát nemzetiségűek száma. (13 570 fő → 15 620 fő); azonban a 22%-kal csökkent a horvát anyanyelvűek száma (17 577 fő → 14 345 fő).

- Érdekes módon a nemzetiségi kulturális kötődés és a nemzetiség mutatók nincsenek összhangban; 26%-kal többen állították, hogy a horvát kulturális hagyományokhoz kötődnek, mint ahányan horvát nemzetiségűnek érzik magukat. Ily módon egyre többen „*kettős (magyar–horvát) identitású*”-nak definiálják magukat: csökken ugyan az anyanyelvűek száma, de nő a nemzetiségi azonosulással rendelkezők száma. Kópházán például a horvát lakosság 98%-a magyarként és 60%-a horvátként azonosította magát.
- A magyarországi horvát közösség viszonylag stabil „etnoregionális” nyelvszigeteket alkot:
 - a gradistyei (burgenlandi) horvátok (Győr-Moson-Sopron és Vas megyében),
 - a muravidéki horvátok (Zala megye – Muravidék),
 - a drávai horvátok (Barcs környéke),
 - a bosnyákok (Baranya megye),
 - a sokácok, bunyevácok és a rácok (Duna–Tisza köze, Bács-Kiskun megye).
- Érdekességként megállapítható, hogy ritkán illetik magukat horvát – népnévvel, sokkal inkább az egyes etnikai csoportokkal azonosítják magukat: „Én gradistyei horvát vagyok.” Emiatt a lokális/regionális → nemzetiség → állampolgárság identitási sorrend a meghatározó.
- A megkérdezettek jelentős része, 72,5%-a pozitívan viszonyul a településéhez, jellemzően elégedettek lakóhelyükkel.
- A horvátok országos viszonylatban az egyik legmagasabb arányban kötnek etnikailag homogén házasságot: 63%, míg a vegyes házasságok aránya 34%-os. Ily módon a horvát párok gyermekeinek talán a legkedvezőbbek a feltételei, azonban az asszimilációs tendencia itt is érezteti a hatását.
- A kutatás során arra is rákérdeztek, hogy a válaszadó nemzetiségiek milyen kulturális tevékenységet folytatnak a lakóhelyükön; valamint hogy milyen mértékben kapcsolódtak be a nemzetiségi kulturális életbe a múltban és a jelenben. A vizsgálat eredménye szerint a növekvő passzivitás a jellemző. Véleményük szerint az önmegvalósításra leginkább a népművészet kínál lehetőséget. Nagyon fontos lenne, hogy a fiatalabb generáció figyelme ne kizárólag csak a hagyományos értelemben vett népi szokásokra korlátozódjon, mert az csak hiányos átörökítéshez vezet.

Mindezen eredmények összegzéseként megfogalmazható, hogy a családi és az intézményi nevelés hatásának erősítése és az etnikai azonosulás szükségességének a hangsúlyozása révén pozitív változás érhető el a fiatal nemzedék esetében.

„Egyúttal az is nyilvánvaló, hogy különböző külső, objektív és belső, szubjektív tényezők együtthatása esetén éppen a családot tarthatjuk a kisebbségi nyelvek revitalizációja szempontjából alapvető tényezőnek.” (Homisinova, 2003.)

3.2 A fertőhomoki horvátság

A 16. század közepén telepítettek Szlavóniából horvátokat Hidegségre és Fertőhomokra. Az elszigeteltség következtében sikerült megőrizniük „kaj” nyelvjárásukat, mely az évszázadok során számos német és magyar elemmel bővült. Az idősök közül ma is sokan beszélik még a nyelvet. A családnevekben (Sácerek – Saccerovi, Krajcsicsok – Krajčičevi, Hospelyek – Hospejovi, Pivaricsok – Pivaričevi, Divósok – Divoševi), illetve a határ – és dűlőnevekben (górica – domb, sztárec – öregföld, kamenácsa – köves föld) is fellelhetők a horvát gyökerek. Jellemző rájuk a mély vallásosság, s szokásaik is szorosan e köré fonódnak. A települések törekszenek megőrizni horvát identitásukat, így a 91-es évektől egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a hagyományaik felkutatására, felelevenítésére, így sorban alakultak a fertőhomoki hagyományőrző csoportok.

4. A fertőhomoki horvát nemzetiség intézményei

A nemzetiségi közösségek intézményes úton is szereplői lehetnek a magyar társadalomnak, erre Fertőhomokon két példát is találunk: a Horvát Nemzetiségi Önkormányzatot és a Horvát Kulturális Egyesület Kajkavci-t. A két szervezet egymást segítve, s egymást kiegészítve létezik, mindkettő fontos részét képezi a település életének. Mindennek írásos bizonyítéka egy együttműködési megállapodás, mely hosszú ideje minden évben megújításra kerül a két szervezet és a települési önkormányzat között.

4.1 Horvát Nemzetiségi Önkormányzat

A korábbi nevén Horvát Kisebbségi Önkormányzat először 1998-ban alakult Fertőhomokon, első elnöke Jurinkovits József lett, aki később 2014-ig töltötte be az elnöki tiszteket. 2014 óta az elnök Horváth Ádám.

Mivel a szocializmus idején kiírták Fertőhomokot (a szomszédos Hidegséggel együtt) a horvát falvak sorából, különösen fontos volt az itt élőknek, hogy hallassák hangjukat, és megalakuljon a horvát önkormányzat. A 90-es években az itt élő idősök közül még szinte mindenki beszélt a helyi *kaj* horvát nyelvet, mely főként a faluba beházasodók miatt ekkorra már háttérbe szorult, de az utcán sokszor lehetett horvát szót hallani.

A nemzetiségi önkormányzat fő célja azóta is a horvát identitás megőrzése, bár a helyi nyelvet ma már leginkább csak néhány írásos mű őrzi (Dr. Horváth József – *Kak mi govorimo*, Peter Houtzagers – *The Kajkavian Dialect of Hidegség and Fertőhomok*).

Az önkormányzat tevékenysége túlmutat az egyesület által végzett tevékenységen, egyéb lényeges területeken is aktivitást végez, a teljesség igénye nélkül például:

- részt vesz az országos horvát politikában;
- részt vesz a gradistyei horvát szervezetek munkájában (Magyarországi Gradistyei Horvátok Egyesülete, Društvo Gradišćanskih Hrvatov u Ugarskoj, DGHU, illetve Gradistyei Horvát Fiatalok Egyesülete, Društvo gradišćanskohrvatske mladine u Ugarskoj, DGMU);

- támogatja a horvát nyelv tanulását;
- biztosítja egyes rendezvények kétnyelvűségét;
- kapcsolatot tart fenn anyaországi szervezetekkel;
- egyházi horvát hagyományokat őriz;
- műemlékeket véd.

4. Ábra: A fertőhomoki szógyűjtemény borítója

Az elmúlt években az Országos Horvát Önkormányzat (Hrvatska državna samouprava) Jurinkovits Józsefet, míg a Magyarországi Horvátok Szövetsége (Savez Hrvata u Mađarskoj) a Kajkavci tamburaegyüttes munkáját ismerte el országos díjjal.

Számos rendezvény közül kiemelkedik a Gradistyei Horvát Fiatalok Egyesületével közösen kétszer is Fertőhomokon megrendezett horvát ifjúsági tábor (2001., 2010.), melynek során a Gradistyében élő fiatalok jobban megismerhették egymást.

Az önkormányzat több alkalommal szervezett nyelvtanfolyamot is, melynek keretein belül a jelenleg használatos, ún. irodalmi horvát nyelvet sajátíthatták el alapszinten az érdeklődők. Évente több rendezvény is a nemzetiségi önkormányzat szervezésében valósul meg, külön ki kell emelni a már hagyományos horvát bált és a horvát napot.

Az önkormányzat természetesen az egyesület működését is támogatja. Több alkalommal hangszer vásárlását finanszírozta, 2016-ban pedig lehetővé tette, hogy az együttesek vezetői, Szokodi Zoltánné és Horváth Ádám részt vegyen egy táncsoport- és zenekarvezető képzésen a horvátországi Zadarban.

A legfiatalabbakat is szem előtt tartja az önkormányzat, megszervezte és finanszírozza az óvodások és a szülők körében egyaránt népszerű óvodás néptáncot, melynek keretein belül az óvodások egyszerűbb táncokat, játékokat és mondókákat tanulnak, természetesen horvát nyelven.

Mivel kis költségvetésű szervezetről van szó, kiemelt jelentőséggel bírnak a pályázatok, melyekkel a nemzetiségi önkormányzat olyan forrásokhoz is hozzájuthat, amelyet például a kulturális egyesület nem pályázhat meg. Például egy ilyen pályázat keretében valósult meg az óvoda homlokzatának restaurálása, valamint a régi köztéri szobrok felújítása.

4.2 Horvát Kulturális Egyesület Kajkavci

Az egyesület 2004-ben alakult meg hivatalosan, de a tagok tevékenysége jóval régebbre nyúlik vissza.

1988-ban megalakult a Tulipán énekkar, ahol Jurinkovits József elsősorban az idősebb korosztályt hívta össze, hogy a gyerekkorukban tanult dalokat elevenítsék fel. Később, a 90-es évek első felében a települési önkormányzat – mivel nemzetiségi önkormányzat akkor még nem létezett – Zágrábból tamburákat is vásárolt, s a kópházi Payrits István vezetésével tamburaegyüttest szervezett. Ezzel párhuzamosan gyerek táncsoport is indult a szintén kópházi Tihanyi Lilla vezetésével. Ezek a próbálkozások bár nem voltak hosszú életűek, arra mindenképpen jók voltak, hogy a helyi fiatalokban elültessék a horvát kultúrát, s a későbbiekben már könnyebb volt eredményeket elérni a zene és a tánc terén is.

1999-ben alakult meg a Kajkavci tamburaegyüttes a mai formájában a kópházi Szallmer János, majd sikereinek hatására a felnőtt táncsoport 2003-ban az undi Koloszar István vezetésével. Mivel a csoportok viszonylag nagy létszámban és eredményesen működtek, egyértelmű volt, hogy egy egyesületet kell alapítani, hogy ezzel is erősödjenek az addig külön-külön létező, bár nyilván együtt szereplő csoportok.

2000-ben Jurinkovits József kezdeményezésére a horvátországi KUD Januševec érkezett vendégszerepelni Zágráb közeléből, Brdovecból, s ebből egy hosszú távú kapcsolat alakult ki, mely pár évvel később települési szintre emelkedett: Fertőhomok és Brdovec testvértelepülések lettek. A 2020-as járványt megelőzően minden évben legalább egy találkozóra sor került, az egyik évben Fertőhomokon, a másikban Horvátországban. Az egyesület kapcsolatán keresztül személyes barátságok alakultak ki, melyek túlmutatnak a hivatalos kereteken.

A táncsoport megalakulásakor nagy segítségére volt az együttesnek Jelka Perušić az ausztriai Alsópulyáról (Dolnja Pulja, Unterpullendorf). A felnőtt együttes első koreográfiáját ő tanította be, ez az ottani helyi tánc, az alsópulyai kóló (Puljansko kolo). A két csoport (az ottani csoport neve Folklorna Grupa Hajdenjaki) azóta is baráti viszonyban van egymással, többször vendégszerepeltek egymásnál, elmennek egymás nagyobb rendezvényeire.

Az említett két csoport mellett az együttesnek jó kapcsolata van a magyarországi horvát közösségekkel (Kópháza, Und, Sopron, Bezenye, Kimle, Mosonmagyaróvár, Horvátzsidány, Peresznye, Felsőcsatár, Szentpéterfa), a Magyar Tájházak Szövetségével (ahol Horváth Attila, az egyesület elnöke márciusi haláláig elnökségi tag volt), és vannak egyéb nemzetközi kapcsolatai (a Gradistye szlovákiai részén található Devinksko Novo Selo, a horvátországi Đakovo és Prelog említendő itt).

Az egyesület munkáját segíti, hogy a települési önkormányzat a 2001-ben átadta a Tájházat, mely 2004-ben az Év tájháza címet is elnyerte Magyarországon. A tájházban ma már Pajtakocsma is működik, mely zenés estek helyszíne is lett. Idén, 2021-ben egy foglalkoztatóval és egy szabadtéri színpaddal bővült a ház, további lehetőséget adva a kultúra virágzásának. 2006-ban a Tájházban került megrendezésre a Homoki lakodalmas háromnapos rendezvény is, melyről a Magyar Televízió egy filmet is készített, s DVD-n örökítette meg a helyi horvát lakodalmi szokásokat. Az eseményt rövidebb formában 2016-ban is megrendezte az egyesület.

4.3 A tambura

A tambura egy perzsa eredetű pengetős hangszer, amely török közvetítéssel jutott el a Balkánra. Horvátországban és Szerbiában mint autentikus hangszer honosodott meg az elmúlt

200 évben. A hangszer eredetileg szólóhangszer volt kis rezonanciatesttel. A Balkánon számtalan két-, három-, négy-, sőt sokhúros változatban használatos. A múlt században modernizálódott az ún. Farkas szisztéma. Szlavóniában gyártották, és ma már nemigen használatos. Később kifejlődött a teljes hangszercsalád a négyhúrú, rövidebb nyakú és nagyobb testű, ún. "szerémségi" típus. E hangszer kromatikus hangsorú. A teljes hangszercsalád a következő:

- Prim (Bisernica) – dallamjátészó – E-H-Fis-Cis
- A-baszprim (A-brač) – dallamjátészó – A-E-H-Fis
- E-baszprim (E-brač) – töltő dallam – E-H-Fis-Cis
- Tamburacselló (Čelo) – töltő, tömörítő – A-E-H-Fis
- Kontra (Bugarija) – akkord, ritmus – E-H-Gis-E
- Tamburabógó (Berde) – basszus, ritmus – A-E-H-Fis

A dallamjátészóknál és kontránál az első húrok duplázva vannak. A zenekari tamburázás a Bácskából ered és az ottani cigányzenészek hatására terjedt el a bunyevácok, sokácok, később pedig a szerbek között is. A bunyevácok és sokácok a 15-18. század között Bosznia-Hercegovinából érkeztek a Bácskába, és mivel a hangszer oszmán hatásra a legmegfelelőbb talajra Bosznia- Hercegovinában lelt, érthető, hogy a hangszert az említett népcsoportok az új környékre is magukkal hozták. Az ismert író, Matija Petar Katančić 1817-ben már említést tesz a bunyevácok tamburahasználatáról. Az első komplett hangszercsaládot magában foglaló tamburazenekart Eszéken hozta létre Pajo Kolarić a XIX. század közepén a vonós zenekarok mintájára. Innen számíthatjuk a csak tamburát használó zenekarok létrejöttét. Európában, ma főleg a horvátok körében használatos nemzeti hangszer.

4.4 Kajkavci tamburaegyüttes

1999-ben alakult meg a tamburaegyüttes Szallmer János vezetésével. Kezdetben általános és középiskolás gyerekekből állt az együttes. Egyre többen kaptak kedvet, fokozatosan érkeztek a csatlakozók, így szépen bővült az együttes. Az alapítók közül még vannak, akik ma is aktív tagjai a csapatnak. A sok közös gyakorlás révén fokozatosan zárkóztak fel a környékbeli, majd az ország többi tamburaegyüttesének színvonalához.

Az első fellépésük az alakulásuk évében volt, karácsonykor. A sikeres szereplést követően egyre nagyobb lendületet vett az együttes, egyre több fellépést vállaltak, egyre több megmérettetésen vettek részt. 2000-ben Mohácson országos ezüst minősítést kaptak, 2001-ben pedig már vendégszerepeltek a horvátországi testvértelepülésükön, Brdovecban. Az együttes hatalmas lendülettel fejlődött, mi sem bizonyítja jobban, minthogy 2005-ben már megyei aranyminősítéssel jutalmazták munkájukat.

2004-ben adták ki az első lemezüket „Slatke tajne” címmel. 2006 végén jelent meg a második, „Radujte se narodi” című karácsonyi összeállításuk, 2007-ben pedig a „Mi smo Kajkavci” című népzenei lemezük, melynek fordítása „Kajkavacok (kaj nyelvjárást beszélők) vagyunk”.

Az együttes 2006-ban megkapta a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége által kiadható legmagasabb elismerést a nemzetiségi kategóriában, a KÓTA-díjat.

5. Ábra: A Kajkavci tamburaegyüttes 2006-ban

Közben az együttes összetétele is sokat változott, 2007-re a „Mi smo Kajkavci” lemezbemutató koncertre már 13 tagú volt az együttes. A megnövekedett létszámnak köszönhetően a repertoárt is tovább tudták bővíteni.

2008-ban az Országos Minősítő versenyen aranyminősítést szereztek, sőt „a jók között is a legjobbaknak” bizonyultak, ugyanis az „Arany Páva” díjat is elnyerték. (Horváth Á., 2021)

2009-ben fordulóponthoz ért az együttes: fennállásának 10 éves évfordulójára elkészítették a „10 zlatnih godina”, azaz a „10 arany esztendő” című lemezüket, amelyen az együttes tagjainak, többségében Szallmer Jánosnak a szerzeményei szerepelnek. Szintén ebben az évben az Országos Népzenei Gálán, – mintegy megkoronázásaként az elmúlt 10 év munkájának –, megkapták az „Arany Páva Nagydíjat”, mely a megszerezhető legmagasabb fokozat Magyarországon az amatőr népzeneben. Ez különösen nagy elismerés az együttes számára, ugyanis a Kajkavci tamburaegyüttes volt az első nemzetiségi zenekar, amely elnyerte ezt a díjat.

Szintén ebben az évben az első vezető, Szallmer János átadta a stafétát az együttes primásának, Horváth Ádámnak. Az újabb siker azonban nem váratott sokáig, 2010-ben Győrben, az Országos Népzenei Gálán ismét Arany Páva Nagydíjjal jutalmazták munkájukat.

A következő években újabb tagcserék történtek, melynek köszönhetően az újabb megmérettetések vártak magukra, amíg az új tagok is beletanultak a szerepükbe. 2016-ban jelentkeztek újra országos minősítésre, amikor is Dunaszegen, immáron az új felállásban elnyerték az Arany Páva díjat, melyet 2017-ben Alsópáhokon az együttes történetének harmadik Arany Páva Nagydíja követett.

2019 augusztusában ünnepelték a fennállásuk 20 éves jubileumát. Az ünnepi műsorra az együttes számos korábbi tagja, illetve a korábbi vezetője, Szallmer János is visszajött szerepelni. 2019 novemberében a Baján megrendezésre kerülő Országos Horvát Napon a horvát kultúra területén végzett munkásságáért a Magyarországi Horvátok Szövetsége országos díjjal tüntette ki az együttest.

Az elmúlt 20 évben számos fellépésük volt határainkon innen és túl, évente akár 20-25 szerepléssel. A hazai legemlékezetesebb hazai fellépések a Sziget fesztivál (2009.), a mezőkövesdi Matyó fesztivál (2014.) és a szentendrei skanzen jubileumi ünnepe (2017.) volt. A külföldi fellépések közül természetesen a horvátországi fellépésekre emlékeznek a legszívesebben, de az ausztriai és a szlovákiai vendégszerepléseket is maradandó élményként tartják számon.

„A jelenlegi együttes 5 főből áll, ami a működéshez szükséges legszűkebb létszám, viszont a zenészek lelkesedése töretlen, így továbbra is készülünk az új kihívásokra.” (Horváth Á., 2020.)

5. Népi kultúra

Ebben a fejezetben a faluban jelenleg is élő hagyományokat, szokásokat mutatom be. Emiatt csak azokat a népszokásokat szeretném felsorolni, ismertetni, amik a 21. században is fennmaradtak, és némi módosulásokkal ugyan, de továbbra is aktív részét képezik a falu népi kultúrájának. A jeles napokhoz kötődő népszokások leírásait Kelemen István gyűjteményére, illetve Horváth Attiláné Zsuzsával és Horváth Ádámmal folytatott beszélgetésekre, valamint a saját személyes élményeimre hagyatkozva állítottam össze.

5.1 Népszokások, néphagyományok

A község szokásai horvát eredetűek – köszönhetően a horvátok 16. századi betelepítésének –, de az elmúlt évszázadok alatt számos magyar motívummal bővültek. A fertőhomoki szokások ún. „jelesnap-i szokások”. Mély vallásosság jellemezte/jellemzi a helyieket, ezzel együtt pedig a vallási ünnepekhez való kötődés. Sajnos a 21. század elején – kevés kivételtől eltekintve – már csak az idősek emlékeiben élnek ezek a népszokások.

Dr. Kelemen István, helyi lokálpatrióta történész, muzeológus a 20. század végi kutatómunkájának köszönhetően – talán pont a végső elfeledés előtti utolsó órában – sikerült összegyűjteni a korábbi népszokásokat, népi hagyományokat, népi hiedelmeket. Mindezt a *Fertőhomok 1274-2001* című helytörténeti könyvében foglalja össze: saját szavaival élve „...rendkívül fontos ezeket feljegyezni annak reményében és tudatában, hogy a jövő nemzedékek számára fennmaradnak az őseik mindennapjait meghatározó tradíciók.” (Kelemen I., 2001, 198. o.)

5.1.1 A karácsonyi ünnepkör

Miklós napján (december 6.) sötétedés után a férfiak mindenféle maskarát vesznek fel. Az öltözék lényege, hogy a kisgyerekek ne ismerjék fel őket. Fejükre fekete harisnyát húznak, hátukra púpot kötnek, fekete ruházatot öltenek, derekukra láncokat aggatnak, legfelülre pedig a bőrből készült bekecs kerül. Kezükből seprűvel, vagy csengővel, kolomppal felszerelt bottal indulnak útnak. Korábban ezt a szokást mikulás-járásnak nevezték, napjainkban ez inkább

krampuszjárás, amikor a falubeli férfiak a rokongyerekeket látogatják meg, hogy számonkérjék őket az az évi viselkedésükről. A házba érkezve zajongva, elváltoztatott hangon magához rendeli a ház huncut gyerekeit. Ezután kifaggatja őket, hogy szorgalmasak-e az iskolában, segítenek-e otthon, szoktak-e imádkozni. Megkéri őket, hogyha tudnak, akkor mondjanak el közösen egy imát, vagy énekeljenek egyet közösen, mert advent időszaka van, a várakozás időszaka, amikor is a kis Jézus születését várjuk.

A megszeppent gyerekek a kezdeti rémület után hamar megbarátkoznak a morgó, zajongó krampuszsal, aki némi finomságot is hoz a batyujában. Elköszönéskor a gyerekek is megcsörgethetik a krampusz zajos botját. A krampusz egyik feladata, hogy tudatosítsa a gyerekekben, hogy fogadjanak szót a szüleiknek és viselkedjenek jól. Ha mindezt megteszik a hamarosan érkező Mikulás is biztosan jutalmazni fogja őket. A házba látogató krampuszt a házigazda borral, sajtos pogácsával kínálja, amit a dolgos krampusz örömmel el is fogad.

Én nem ismertem ezt a hagyományt korábban, azt hittem, hogy az „ijesztgetés” rossz hatással lesz az óvodás korú gyermekeimre. De amikor elérkezett hozzánk a krampusz, a fiaim fülüket farkukat behúzával válaszoltak a krampusz kérdéseire, és felhangon mondták a közös esti imát. Nem ismerték fel benne a rokont, a keresztszülőt. Úgy emlékeznek az eseményre, hogy ellátogatott a krampusz és figyelmeztette őket, hogy viselkedjenek okosan, és akkor hamarosan a Mikulás érkezésére is számíthatnak.

Luca napja (december 13.): ezt a napot nem tekintették külön ünnepnek. A régiek sötétedés után mindenféle mókázást műveltek egymás udvarán, ami rendszerint fejfájást okozott másnap a házigazdának. Napjainkban az óvodások korosztályában szentelnek nagyobb figyelmet ennek a napnak. Az óvodapedagógusok tematikusan készülnek erre a napra; a Luca napot megelőzően kapcsolódó meséket, verseket mondanak a gyerekeknek, majd ezen a napon – névre szóló kis edénykébe – elvetik a búzamazgókát, amiket majd a karácsony előtti utolsó tanítási napon hazavihetnek a gyerekek. Így gondoskodnak az óvónők arról, hogy szenteste minden homoki kisgyermek otthonában legyen „*Luca napi búzafű*”.

Szenteste – badnjak (december 24.) előtt egy nappal az asszonyok egy kemencére való diós, mákos kalácsot, üres fonott kalácsot (kalinkót) sütöttek. Másnap, azaz 24.-én kitétték az asztalra a Luca napján vetett 8-10 cm-re megnőtt búzát, és a kalinkót. Gondosan ügyelnek rá, hogy aznap ne legyen vizes ruha kiterítve sehol a házban. Ez még a korai hiedelemhez

köthető, amikor még úgy tartották, hogy annyi állat fog elhullani, amennyi vizes ruha lóg a házban.

Szintén 24.-én napközben 12 éves gyerekek végigjárják a falut, csengettyűvel, csengővel jelzik érkezésüket és betérnek minden házba. A gyerekeket ilyenkor a háziasszony a feldíszített karácsonyfához vezeti, ahol a gyerekek egyházi énekeket énekelnek, és közben verssel köszöntik a ház lakóit. Ezek eredetileg horvát nyelvűek voltak, de ma már csak magyarul ismerik.

Az első ének a „Krisztus születését angyalok hirdetik...”, ezt követi a köszöntő vers, amit általában a rokon gyerek szokott mondani, ha ilyen nincs, akkor közösen:

„Békesség e háznál! Mi homoki tanköteles gyerekek, miként e régi szép szokás szerint itt ma megjelentünk Krisztus urunk születésének napjának tiszteletére. Kívánjuk, hogy e háznak gazdáját valamennyi családjával együtt az Úristen áldja meg minden testi és lelki jóval! Adjon Isten bort, búzát, békességet, ha meghalunk lelkünknek pedig örök üdvösséget!”

A második éneket már újra közösen éneklük: „*Betlehem kis falucskában...*”

A gyerekeket ilyenkor üdítővel, pogácsával kínálják, majd a ház lakóinak hálája jeléül kapnak némi útravalót, ami manapság leginkább pénzt jelent.

A szentestét *badnjak*nak nevezik, ami arra utal, hogy régebben egy fahasábot (tuskót) égettek szenteste. Ma már csak az elnevezést használják. Szenteste sötétedés után a rokonok meglátogatják egymást, beszélgetnek, énekelnek, majd együtt elmennek az „éjféli” misére. Az elmúlt években új szokásként jelent meg, hogy a falusiak pásztorjátékot adnak elő.

Manapság ez már nem éjféli mise, az utóbbi időben 10-kor, 11-kor kezdődik. Mivel korai a mise, így azt követően is rendszeres a rokonlátogatás. Ilyenkor kocsonyát (žaladije) esznek, bort isznak és mellé pogácsát, kalinkót kínálnak.

Szilveszter napja – ZANJI DAN LETO (december 31.): késő délután, általában 5 órakor kezdődik a hálaadási szentmise. Este szilveszteri batyus bált tartanak a helyiek a fertőhomoki kultúrházban. Régi hagyomány szerint 20-30 legény óévet búcsúztató énekkel körbejárja a falut.

Manapság 11 óra körül a tánccsoport és a tamburaegyüttes tagjai végigmennek a falun és közben több helyen megállnak, ahol borral, pogácsával kínálják őket. Útközben a hagyományos óévi nótákat éneklük.

Előénekes: „Hallja-e e háznak ura? Tizenegyvet vert az óra!”

Közösen:

„Az Úr Jézus nevében
bevégeztük a múlt évet.
Legyen hála és dicséret
A vett jókért Fölségednek!
Boldogságos Szűz Mária,
és Boldogságos Szent Anna,
Községünknek Patrónája,
Imádkozzál miérettünk!
Imádkozzál miérettünk,
hogy egykor veled lehessünk!
Van-e írva homlokunkra:
mire kelünk föl holnapra?
Öröme-e, avagy búra?
Bíró annak az ég Ura!
Tizenegyvet vert az óra,
Dicsértessék, Jézus, Mária!”

Az idősebbek közül még volt aki emlékezett rá, hogy a régiek ilyenkor aprópénzt szórtak a mulatóknak. Ilyen volt Kántor Jánosné (Gyuri Ági néni) is, aki a falu közepén lakott. Ő szívesen szórta meg a fiatalokat az utcafronti ablakából.

Éjfélre újra a kultúrházhoz érnek, ahol eléneklük a himnuszt. Az éjféle koccintást követően újabb tűzijáték szórakoztatja a helyieket. A gyerekeket általában ezt követően kísérik haza. Ezt követően újra körbejárják a falut, immáron az újévköszöntő nótával:

1. Éjfél után ütött egyet,
mondjuk nagy örömmel:
Örvendezzünk, vigadozzunk
ez új esztendőben,
a most jövődőben!

2. Boldogságos Szűz Mária,
esedezz érettünk,
Szent Józseffel, jegyeseddel,
hogyan boldogul éljünk,
boldog halált érvünk!

3. Kérjük hát az édes Jézust,
adja ránk áldását
távoztassa községünktől
tűzvész pusztulását!

4. Hálás szívvel emlékezzünk
a most elmúlt ... évre!
Áldást kérünk, békességet
ez új esztendőben,
a most jövődőben!

5.(év)-t írunk ma elsőben.
Örvendezzünk, vigadozzunk
ez új esztendőben!

A dal éneklése közben és után folyamatosan kiabálják a „Boldog új évet!”. Visszaérve a kultúrházba hajnalig folytatódik a mulatság.

Vízkereszt (január 6.): A plébános körbemegy a faluban és igény szerint megszenteli azokat. A megszentelt ajtófélfára pedig 3 betűt írt: C + M + B (Christus Mansionem Benedicat, Krisztus megáldja ezt a hajlékot).

Gyertyaszentelő (február 2.): A megszentelt gyertyákat akkor égetik el, ha a gonoszt szeretnék elűzni, vagy ha valaki haldoklik.

Szent Balázs napja (február 3.): A templomban a plébános Balázs-áldást ad torokbetegségek ellen.

Farsangi időszak (vízkeresztől húshagyó keddig): Ilyenkor rendezik meg a fertőhomoki horvát bált. Korábban Hegykőn a Tornácos Ház adott otthont a rendezvénynek, pár éve pedig már a helyi kultúrházba szervezik.

Húshagyó kedd: A farsangi időszak utolsó napja, az óvodások minden évben ezen a napon tartják az óvodában a farsangi mulatságukat.

5.1.2 Húsvéti ünnepkör

A homoki húsvét hagyományok alapvetően az egyházi hagyományokra épülnek:

- a virágvasárnapon megszentelt barkát mindenki hazaviszi;
- hamvazószerdán és nagypénteken szigorú böjt mellett betartják az egyéb vallási kötelezettségeket;
- nagyszombaton tojást és sonkát szenteltettek.

Az 1950-es évektől jelent meg a húsvéti locsolkodás. A locsolás után következik a pénzdobálós játék. Gyerekek és felnőttek egyaránt játsszák. Megadott távolságra kell lehelyezni a locsolásért kapott főtt tojást, majd pénzzel kell célozni és megdobni. Az nyer, aki eltalálja a „*húszassal*”. Sőt, aki igazán ügyes, annak sikerül úgy eltalálnia a tojást, hogy a végén a tojás belsejében maradjon a pénz.

5.1.3 Püünkösöd (Duh)

Fertőhomokon mind a mai napig élő hagyomány a püünkösödölés, melyet püünkösödvásárnap tartanak. 10-12 éves kislányok fehér ruhába öltöznek. Választanak maguk között egy királynét, aki fehér fátylat visel és püünkösödirózsát vagy vörös rózsát kap a kezébe. A püünkösödölés során a lányok minden házba bemennek és énekelnek:

„A pünkösdsnek jeles napja...”, illetve a „Máma van, máma van piros pünkösds napja” című dalokat éneklük. Körbe állnak és kezet fogva kettőt balra, kettőt jobbra lépve táncolnak. Ezután a háziasszony felemeli a királyné fátylát. Ha a királyné egy kicsit is elmosolyintja magát, akkor a háziasszony azt mondja „nyüves”. A háziasszony (újabbán) pénzzel szokta jutalmazni a szereplőket, akik az adományokat a végén elosztják egymás között.

6. Ábra: Pünkösdsölők

5.1.4 Évközi ünnepkör

Úrnapi körmenet

Régebben a falun vonult végig az úrnapi körmenet. Manapság rövidített útvonalon, csak a templom körül. A menet útvonalán 4 kunyhót építenek nyírfaágakból és virágokból. A körmenet során a kislányok virágszirmot szórnak szét. Az atya minden kunyhó előtt megáll,

áldást ad a határra (a négy égtáj irányában). Közben közös imádkozás és éneklés. A körmenet a templomba vezet vissza, s a szentmise ott ér véget.

Szent Anna napja, a búcsú – kiritov (július 26.)

A templom és ezáltal a település védőszentje Szent Anna. Így Anna napon tartják a község búcsúját. Ez a nap a falu legnagyobb ünnepe. Ilyenkor minden rokont (közelit és távolit egyaránt) meghívják, így ezt a napot többnapos, alapos előkészület előz meg: nagytakarítás, sütés, főzés, régebben meszelés, disznóvágás. Ilyenkor vették az új ruhát, manapság a nagyszülők, keresztszülők adnak előre pénzt, hogy a gyerekeknek a búcsúra „újruhájuk” legyen. A búcsú a szombat esti bállal kezdődik, vasárnap a szentmise, a közös nagycsaládi ebéd, majd vasárnap este zárómulatság. Mint minden búcsúban, itt is állandó résztvevők a „búcsús cigányok”: kirakodó vásár, körhintások, céllövöldék.

Szent Márton napja (november 11.)

Korábban pásztor járta körbe a falut és mondott köszöntőt. Manapság két szintéren valósul meg az ünnep: egyrészt az óvodában, másrészt a tájházban. Az óvodában az óvodapedagógusok tematikusan készülnek az ünnepre. Márton-napon énekes-körtáncos műsorral készülnek a szülőknek. Sötétedéskor indul a körmenet, amikor lámpásokkal, énekelve elindulnak a családok és körbe sétálják a templomot. Az óvoda udvaron közben előkészülnek az óvoda dolgozói: hangulat világítást kapcsolnak, lámpásokat helyeznek el az udvaron; megterítenek és forralt borral, teával, zsíros kenyérral és aprósüteményekkel kínálják a visszaérkező családokat.

Évente megrendezésre kerül a tájházban a Márton-napi lakoma. Ilyenkor azokat a helyi lakosokat látja vendégül az önkormányzat, akik tevékenysége, munkája minden évben a közösségi élet javát szolgálja. Az időjárástól függően vagy a pajtakocsmában, vagy az istállóból kialakított kiállítóteremben rendezik az összejövetelet. A tájház kemencéjében készül a sült libacomb, mellé párolt lila káposztát, törtburgonyát tálalnak. Rendhagyó módon ekkor kóstolják meg először a helyi borászok újborát, illetve a hegykői polgármester ilyenkor kínálja az aktuálisan megválasztott faluborukat. Végezetül – szintén frissen a kemencéből – túrós, mákos, meggyes rétes kerül az asztalra.

5.1.5 Életünk nagy eseményei

Temetkezés

Ebben a községben is rengeteg babona, gazdag hiedelemvilág kapcsolódott az elmúláshoz. Ezek többsége kikopott a köztudatból. Ha valaki haldokol, vagy meghal, akkor gyertyát szoktak gyújtani. A halál tényét a lélekharang tudatja a falubeliekkel.

Fertőhomokon halottsiratás helyett virrasztás van. Jellemzően a régi énekek és imádságok alapján. A halotti tort a gyászoló családnál, vagy újabban vendéglőben tartják.

Horvát lakodalmas „umok”-i módra

Manapság az eredeti homoki hagyományokat követő lakodalmas már nem létezik. De, ami a legfontosabb, hogy meg volt az igény a helyiekben, hogy felelevenítsék ezt a kihalófélben lévő népszokást. Ennek megvalósítása érdekében Hegykővel közösen turizmusfejlesztési PHARE pályázatot nyújtott be a települési önkormányzatunk. A pályázat nyert, így megkezdődhetett a tényleges közösségi munka.

Összetett folyamat volt, melynek koordinálását Horváth Attila, a település egykori polgármestere és felesége, Horváth Attiláné Zsuzsa végezte. Egyrészt a pályázat felé vállalt kötelezettségvállalás, másrészt a helyi lakosok összehangolt munkájának megszervezése volt a kihívás. Az egész falu, sőt az egész környék megmozdult. Az esemény eszmei értékét az adta, hogy mindenki részese akart lenni, mindenkire lehetett számítani.

2006 augusztusában rendezték meg a háromnapos homoki horvát lakodalmat. A pályázat révén lakodalmas DVD-készült belőle, melynek munkálatait a Magyar Televízió forgatóstábjá végezte. A rendezvény forgatókönyvét Horváth Attiláné Zsuzsa és Kelemen István készítette. Az esemény szereplői a tamburaegyüttes, a táncsoport tagjai és a helyi lakosok voltak. A zenés, táncos mulatságot a tájház udvarán felállított rendezvénysátorban tartották. A zenéről a környékbeli horvát zenekarok és a helyi tamburaegyüttes gondoskodott.

Pénteken a legénybúcsúval indult a mulatozás. Másnap kora hajnalban megkezdődtek az esküvői előkészületek. A falu férfijai nekiláttak a disznóvágásnak, hogy a lakodalmas asztalra friss húsételek kerüljenek. Hagyományos feldolgozással készítették el a lakodalmas lakoma alapanyagait. Az asszonyok napközben a lakodalmas kalinkót és madarat (kalácsokat) sütötték a tájház kemencéjében.

Vasárnap a közös gyülekezőt követően a vőlegény rokonsága elindult a lányos házhoz, hogy a vabec (vőfély) közreműködésével megtörténjen a kikérés. A lányt a bérmaeresztanya, az úgynevezett kumasszony adta ki. A pár következő útja a templomhoz vezetett, ahol az egyházi esküvőt tartották meg. A polgári szertartás már a lakodalmas sátorban volt, ahová már lakodalmas kocsi vitte az ifjú párt és a zenészeket. A lakodalmas menet dalolva követte a kocsit a falun keresztül. A 400 fős rendezvénysátorban a táncosok és zenészek előadták a lakodalmas koreográfiájukat. A műsor végeztével a plébános áldást mondott, majd elkezdődött a lakoma. A vabec és a zenekar gondoskodott a jó hangulatról. A szokásokhoz kapcsolódó seprútánc, vánkostánc és menyasszonytáncra is sor került a hajnalig tartó mulatságon.

7. Ábra: Homoki lakodalmas - a vabec vezette a násznépet

5.2 Fertőhomoki étkezési szokások

A fertőhomoki gyökerekkel rendelkező családok közül sokan, a mai napig tartják az étkezési szokásokat:

- Vasárnap húsleves, ami leginkább baromfiból készült. A főétel rántott hús, kizárólag rizzsel.
- Hétfőn általában a maradékokat fogyasztották: a vasárnapi húslevesből megmaradt húsokat fokhagymás zsírban felpirították és rizzsel fogyasztották.
- Kedden üres főzeléket ettek, jobb esetben jutott mellé füstölt hús.
- Szerdánként főtt tészta, az úgynevezett „pacó”.
- Csütörtök volt a sült hús napja, illetve a szorgalmas háziasszonyok ilyenkor készítették a kalácsokat.
- Pénteken a klasszikus tejfölös, habart bableves, túrós pacóval.
- Szombaton főként egytálételek készültek, ilyenek a töltött paprika, smarni, babsterc, lecsó.

A hétköznapokon igyekeztek húsmentesebben étkezni, előnyben részesítették az üres leveseket, főzelékeket, tésztákat; a kisgyermekeknek tejbedarát, tejberizst adtak. Az ünnepnapokon viszont megadták a módját: húsleves, töltött káposzta vagy a belsőségekből (babérlevéllel, habarással, tejfölös mártással) készült pájsli. Az ünnepi desszertek a hájas tészta lekvárral vagy dióval töltve, a lakodalmas kalács: a kalinkó, a madár.

Búcsú előtt volt a disznóvágás, így a klasszikus vasárnapi búcsús ebéden húsleves, disznótoros káposzta, tökösbéles, mákos és diós kalács volt terítéken.

A lakodalomkor húsleves, az 1930-as évekig káposztafőzelék, később csirkepaprikás, majd valamilyen húsféle, amit rendszerint rizzsel tálaltak.

A hegykőiek, a szomszéd falubeliek ezért úgy csúfolják a homokiakat egy egyházi ének dallamára költött csúfolóval „Szent Anna, Szent Anna, tökösbéles buborka, homokiak búcsúja!”. Természetesen a homokiak sem maradnak adósak, a hegykőieket „krumplisoknak” hívják.

5.3 A fertőhomoki horvát népviselet

Sajnos az 1930-as tűzvészben, amikor a falu egyharmada leégett, a fertőhomoki horvát népviselet jelentős hányada odaveszett.

A nők hétköznapi viselete fehér, bokáig érő vászonszoknya volt. Vasárnap és ünnepnapokon erre a vászonszoknyára egy felső réteget húztak, ami csipkés, fehér, térdig érő szoknya volt. Felül fehér csipkés blúzt hordtak. Hosszú, fekete kötényt viseltek, melyet színes (piros, kék, bordó, sárga, fekete, fehér) hímzés díszített. A vállkendőjük alapszíne szintén fekete volt, piros színű rózsza motívumokkal, a szélein pedig rojtokkal. A kendőt a vállukon viselték, elől a mellkasnál keresztezve, hátul a derekukon megkötve. A fejkendő színe általában azonos volt a vállkendőjével. Hideg idő esetére volt még egy melegebb kötött vagy horgolt kendőjük is, amit főleg télen használtak. Általában bőrpapucst viseltek. Télen fehér kötött harisnyára fekete csatos cipőt vagy fekete bőrcsizmát húztak.

A férfiak derékban húzott, széles, bő vászongatyát hordtak. Felül fehér inget viseltek, melynek az elejét és a gallérját csipke díszítette. A férfiaknál is volt rojtos kendő, de ők a derekukra kötve hordták, úgy hogy az egyik csücske leért egészen a térdükig. Sötét mellényt viseltek: leginkább feketét, vagy bordót. A fejükön színes zsinórral vagy rozmaringgal díszített fekete asztrigánsapka. Nyáron leginkább mezítláb jártak, télen pedig ők is fekete bőrcsizmát használtak.

A ruházatuk anyagát a helyiek jórészt saját maguk állították elő. A hegykői takácsokhoz vitték megszöni, az előzőleg megmunkált kendert. A kész vásznat már ismét helyben, Fertőhomokon varrták meg.

A tánccsoport első népviseleti ruháit még helyben, a fertőhomoki varrónők készítették el, Koloszar István undi táncoktató leírásai alapján. A 2006-os homoki horvát lakodalmas népviseleti ruhatárának költségeit egy PHARE-pályázat fedezte. A teljes (többgenerációs) ruhatárat Pócza Irma, a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja tervezte, aki az elkészült sablonokat – rendkívül nagyvonalúan – az egyesületünk számára bocsátotta további felhasználásra.

6. A fertőhomoki tájház

A település életének egyik legmeghatározóbb helyszíne a falu tájháza. Az eredeti épület az 1930-as tűzvészt követően épült. A 90-es évek végén azzal a céllal vásárolta meg a helyi önkormányzat, hogy segítsen megőrizni és bemutatni e sajátos kultúrájú település múltjából még megmaradt tárgyi emlékeket, hagyományokat és rendezvényhelyszíneként pedig a faluközösség összetartozását erősítse. A teljesen felújított és kibővített portát 2001-ben adták át. 2004-ben a Magyar Tájházak Szövetsége „Az év tájháza” címmel jutalmazta.

8. Ábra: A fertőhomoki tájház

A ház első szobájában és konyhájában nemcsak a 30-as évek lakásbelsőjét mutatják be, hanem az eredeti horvát népviseletet két beöltöztetett bábu szemlélteti. Az első „tisztá” szobában az akkori szalmazsákos ágyak, sublót, szekrények, bölcső, vaskályha, varrógép és szentképek találhatóak. A tájház gazdag textilgyűjteménye bőséges anyagot kínál az időszakos kiállítások megrendezéséhez is.

A konyhában az eredeti kemence mellett található a csikó sparhelt. A polcokon a konyhai használati eszközök, a konyhaasztal felett pedig a néprádió. Ebből a helységből nyílik a második szoba, ami valószínűleg egykor kamraként funkcionálhatott. Itt tekinthetőek meg a helytörténeti dokumentumok, valamint az évente új témákkal berendezett kiállítások: iskolatörténeti, régészeti, viseleti, természeti értékek, népi építészet vagy lakodalmas témakörben.

Az egykori istállóban a térség képzőművészei mutatkoznak be, évente 3-4 művész alkotásainak bemutatására van lehetőség. Szintén ebben a helyiségben kapott helyet a turisztikai információs pont, ahol a turisták és érdeklődők hozzájuthatnak a térség kiadványaihoz, illetve a tájház tárlatvezetőjétől tájékoztatást kaphatnak a helyi programokról, szálláshelyekről, látnivalókról.

A belső udvar lezárása a pajta, ami kezdetben csak a mezőgazdasági eszközök bemutatását szolgálta. Az elmúlt években azonban új funkciót is kapott; belső terében kialakították a pajtakocsmát. A pajta remek rendezvényhelyszínnek bizonyult, egyre több programot szerveznek ide a helyiek: zenés estek, közös sportrendezvények nézése, családi rendezvények.

9. Ábra: Rendezvény a Pajtakocsmában

A tájház megnyitását követően évről-évre bővül a helyszín kihasználtsága. Itt tartják az évente megrendezésre kerülő szezonnyitó kiállítás megnyitókat, a Szent György napi táborigényt, a világörökségi napot, a kézműves tábort, a búcsút, a diófesztivált, a Márton-napot, valamint a hegykői Tízforrás fesztivál fertőhomoki programjait. 2006-ban itt mutatták be a 3 napos fertőhomoki hagyományörző lakodalmast.

A „Fertő-táj ékkövei” című projekt keretében a fertőhomoki tájházban is több jelentős fejlesztés történt. Megújult a helytörténeti kiállítás, immáron interaktív információs felület várja a látogatókat, ahol archív felvételek, fotók és hanganyagok segítségével lehet megismerkedni a helyi, horvát nemzetiségi kultúrával. Az udvarban helyet kapott egy fedett, foglalkoztató helyiség, egy kültéri kemence és egy mozgáskorlátozott mosdó. A pajta mögötti kertben kialakítottak egy színpadot, melyhez lépcsőzetes nézőtér vezet. A pályázat célja, hogy – a turisztikai funkcióval való bővítéssel és a fenntartható hasznosítással – tovább bővüljön a tájház kínálata, s önálló attrakciónak válhasson a fertőhomoki tájház.

10. Ábra: Foglalkoztató a tájház udvarán

6.1 Közművelődési asszisztensek a faluban

A közművelődés jogszabályi változásainak megfelelően – 1997. évi CXL.törvény, valamint 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet előírásai alapján a községekben közösségi színteret kötelező működtetni, ahol a közművelődési alapszolgáltatások zavartalan biztosítása érdekében (legalább) 1 fő, legalább középfokú közművelődési szakképzettséggel (szakképesítéssel) rendelkező szakembert kell foglalkoztatni. A települési önkormányzatoknak 2021. január 1-jétől kell biztosítania a jogszabálynak való megfelelést. (Nemzeti Művelődési Intézet, 2020. 12. 16.)

A kérdés ezek után, hogy pontosan mi a feladata a közművelődési asszisztensnek, ami miatt rendelet biztosítja a létjogosultságát?

- Támogatja és aktívan részt vesz a közösségi színtér munkájában,
- közösségi segítő, közösségépítő munkájával hozzájárul a működő közösségek fejlesztéséhez, céljaik megvalósulásához,
- kapcsolatot tart a helyi kulturális civil szervezetekkel, intézményekkel,
- végzi a helyi értéktárral kapcsolatos feladatokat,
- támogatja más, értékteremtő, illetve értékmegőrző helyi és térségi tradícióval rendelkező közösségi, közművelődési kezdeményezéseket,
- közreműködik a közösségi hálózatok kiépítésében, erősítésében.

Röviden úgy foglalnám össze a tevékenységét, hogy koordinálja a helyi közösség életét.

A rendeletnek megfelelően az idei évben két közművelődési asszisztens is megkezdte munkáját: Horváth Attiláné Zsuzsa és Majoros Anett. Településünk közművelődési tevékenységének első állomása a fertőhomoki tájház fejlesztési munkálatainak koordinálása, a funkcióbővítések utáni átrendezések, a szezonnyitás előtti nagytakarítás, a kiállítási anyagok előkészítése, megszervezése volt. Hamarosan nyithatnak a turisztikai célú intézmények is, így jócskán volt munka – a pandémia következtében, gyakorlatilag másfél éve kihasználatlan – portán.

A tájház megnyitása előtti hetekben kerestem fel a hölgyeket, hogy a jelenlegi tevékenységükről, valamint a jövőbeli elképzeléseikkel, terveikkel kapcsolatban érdeklődjek. Zsuzsa 40 éve helyi lakos, a kezdetektől fogva részt vett minden helyi megmozdulásban. A nemzetiségi népszokások kutatása, a horvát hagyományok felelevenítése is részben az ő nevéhez fűződik. Anett, fiatal kétgyermekes anyuka, aki pár éve költözött ide a családjával.

A közös beszélgetés során arra voltam kíváncsi, hogy most, 2021-ben, hogyan tudják elképzelni a helyi közösség újrászerveződését, közösségformálását, hogyan szólítanák meg a fiatalságot, hogyan, milyen módszerekkel próbálnák újra népszerűsíteni a nemzetiségi hagyományokat. A beszélgetés során gyakorlatilag egy ötletbörze alakult ki, melynek az eredménye az alábbi fejlesztési irányokban mutatkozott meg:

- A képzőművészeti kiállítások tervezésénél továbbra is fontos szempont, hogy a térség alkotói bemutatkozassanak. A Tízforrás fesztivál idejére azonban igyekeznek olyan ismert neves művészeket meghívni, akik még több látogatót vonzanak a tájházba.
- A tájház gazdag gyűjteményét kihasználva múzeumpedagógiai foglalkozásokat terveznek a különböző korosztályok számára. Ennek érdekében megtették az első lépéseket és felvették a kapcsolatot a Hegykői Tündérrózsa Óvoda és a Fertőhomoki Tagintézmény Óvoda vezetőivel és óvónőivel. Egy tájház látogatás keretében szeretnék ismertetni az óvodapedagógusokkal a tájházban rejlő lehetőségeket, valamint közös munka keretében szeretnék kidolgozni velük az óvodás korosztály számára készülő foglalkozások tervezeteit.
- Ugyancsak közös együttműködés a cél a Fertő-táj Általános Iskola pedagógusaival. A koncepció az lenne, hogy olyan foglalkozásokat állítsanak össze az alsó és felső tagozatos diákoknak, amely az iskola szakmai pedagógiai programjához leginkább alkalmazkodik.
- Tájházi összejövetelek szervezése a környékbeli közművelődési referensek számára, ahol megismerhetik egymást, bemutathatják a saját településükre vonatkozó elképzeléseiket. Ez lehetőséget teremt arra is, hogy mindenki ismertesse, népszerűsítse a saját programjait, ezzel is növelve az egymás rendezvényeinek látogatottságát.
- Egy magán felajánlás révén a tájház tulajdonába került Kovács Alajos népi iparművész egyik alkotása, egy népi motívumokkal díszített autentikus bölcső. A tájház elindítaná

a vándorbölcső mozgalmat, amely révén kölcsön lehet kérni a bölcst. A benne ringatott gyermekek neveit pedig a művész úr később belevésné a fába.

- A pajtakocsma sajnos nem működött rendszeresen az elmúlt években. Ezen is szeretnének változtatni, mivel egy állandóan működő szórakozóhelynek felbecsülhetetlen jelentősége van a helyi közösségi élet fellendítésében. Bízunk benne, hogy egy kedvező bérleti feltétellel sikerül egy elhivatott, korrekt vendéglátóst találniuk. A pajtakocsma rendkívül jó adottságokkal rendelkezik, emiatt korábban is nagy volt az érdeklődés, hogy helyszíniül szolgáljon egy-egy családi rendezvénynek, baráti összejövetelnek. Azonban a funkcióbővítések révén akár már kisebb esküvők, lakodalmak is megrendezhetőek az autentikus környezetben.
- Az újonnan kialakított nézőtér és színpad remek lehetőséget nyújt egyrészt a kisebb színházi produkciók, népzenei, néptáncos előadások lebonyolítására, másrészt a térségi fiatal zenekarok bemutatkozására.
- A településen évek óta ellaposodott a korábban mozgalmas Szent Anna napi búcsú. A kisszámú érdeklődő miatt eltűntek az ilyenkor megjelenő vándor utcai árusok, körhintások. A bál látogatottsága is egyre alacsonyabb volt. A tájház felújítása, bővítése révén már lehetőség van, hogy a búcsú helyszíne ide, a tájházba legyen áthelyezve és itt, a portán belüli programokkal hozzák vissza a régi búcsúk hangulatát. Délelőtt népi játékokkal, foglalkozásokkal, kosárhintával várnák a kisgyermekes családokat, délután pedig zenés nosztalgia búcsúval szórakoztatnák a helyi családokat és rokonaikat. A távolról érkezett vendégek közben megismerhetik a település múltját, hagyományait, valamint megtekinthetik az aktuális kiállítást is.

6.2 A fertőhomoki óvoda

Véleményem szerint a család után, a legfontosabb hagyományápolási szintér az óvoda. A tradíciók, népszokások attól válnak élővé, ha a mindennapjaink részét képezik. Az utókor érzékenyítése, a hagyományok iránti szeretet kialakítása, pontosan gyermekkorban kezdődik; emiatt kiemelten fontos, hogy a gyermekeink nevelésében részt vevő óvodapedagógusok felelősségük teljes tudatában szolgáljanak jó mintául a kisgyermekek számára.

A Hegykői Tündérrózsza Óvoda Fertőhomoki Tagintézményének vezetőjével, Horváth Annával és kolléganőjével Kissné Nagy Krisztina, óvodapedagógussal beszélgettem arról, hogy hogyan, milyen formában jelenik meg a fertőhomoki óvodában a hagyományörzés.

Horváth Anna 1988 óta a fertőhomoki óvoda óvodapedagógusa. Véleménye szerint az utóbbi években kezdenek felértékelődni a helyi hagyományok. A pedagógiai programjuk alapvetően a környezeti nevelésre épül, de ez szorosan összekapcsolódik a szűkebb környezetének, a helyi sajátosságok megismerésével. Céljuk, hogy a gyermekek látásmódjának bővítése, amit játékkal, sok-sok személyes tapasztalattal szeretnének elérni.

A pandémia előtt elkezdtek egy jó gyakorlatot, ami sajnos az elmúlt másfél évben elmaradt. A gyerekeket délelőttönként – természetesen a heti nevelési tematikának megfelelően – rövid kirándulásra vitték el, helyi lakosokhoz: asztaloshoz, méhészhez, kőfaragó mesterhez, kosárfonóhoz, gyümölcsöskertbe, baromfiudvarra, a temetőbe, a templomba. A gyermekek hétről hétre újabb ismereteket szereztek az őket körülvevő falusi világról.

Pár évvel ezelőtt a polgármester elvitte az óvónőket egy kirándulásra, Gomba községbe, ahol a helyi mintaóvodát látogatták, meg. Az óvoda berendezése, felszereltsége kívül-belül egy olyan miliőt teremtett meg, amely a hagyománytisztelő, -szerető emberek számára egy követendő példa. Azóta a fertőhomoki óvoda is sok-sok átalakuláson ment át: előtérbe kerültek a népi játékok, a hagyományos bútorok, felszerelések, kiegészítők, az udvaron megjelentek a kerti magaságások, a rovarlakok, madáritatók, amelyek mind-mind teljesen beleilleszkednek egy hagyományápoló falusi életképbe.

Igyekeznek helyi verseket, mondókákat, dalokat énekelni. A térségi mesekönyvet is használják, amelyben a környékbeli mesék kerültek összegyűjtésre.

Terveik között szerepel, hogy felelevenítsék a pünkösddőlést, bevezessék a májusfaállítást.

Évekkel ezelőtt az óvoda kezdeményezésére létrejött a Dióünnep, a júniusi családi nap, de szintén az óvoda nevéhez fűződik a Márton napi lámpás körmenet.

7. Összefoglalás, kitekintés

Szakedolgozatom bevezető gondolataiban fogalmaztam meg, hogy kisgyermeknevelőként nem kifejezetten a szakmai elvárások alapján választottam szakdolgozati témát. Lakóhelyem, Fertőhomok egy igazán mintaértékű település, ahol a múltban gyökerező etnikai identitástudat nem enyészett el az évszázadok alatt, hanem a 21. századi lokálpatrióta közössége életre hívta, felelevenítette és újra a mindennapok részévé emelte.

A nemzetiségi témakörben végzett kutatómunka is azt támasztotta alá, hogy a magyarországi nemzetiségeknek egyre nehezebb megőrizni az identitástudatukat. Ennek ellenére Fertőhomokon megalakult a nemzetiségi önkormányzat, horvát kulturális egyesület alakult, felvették a horvátországi testvértelepülésükkel a kapcsolatot, tamburaegyüttes, néptáncsoport alakult, akik évente 10-20 fellépést vállalnak határon innen és túl. Részesei a nemzetiségi politikai életnek, pályázatokat valósítanak meg. Számos kiadvány, programfüzet, CD, lakodalmas DVD kötődik az aktív tevékenységükhöz. A vallási eredetű ünnepközi népszokásaikat tartják, a helyi programokon örömmel vesznek részt.

Sajnos az elmúlt másfél év pandémiás időszaka a falu közösségi életére is rányomta a bélyegét, de bizakodással tölt el, hogy az elmúlt hetekben végzett interjúim során a beszélgető partnereim (kivétel nélkül) a jövőbeli terveikről, elképzeléseikről beszélt.

8. Felhasznált irodalom

1. Gönczöl, L. és Kallós, K. (2015). Magvetők nyomdokain. In: *Dr. Horváth József (1945-2013) tanár, iskolaigazgató – Sopron* (pp. 160-174). Győr: Palatia Nyomda és Kiadó.
2. Horváth, A. (2004). *Örökségünk a Fertő-táj*. Győr: Palatia Nyomda és Kiadó.
3. Horváth, J. (2017). *Kak mi govorimo – Reci Umocanov, Ahogy mi beszélünk – Fertőhomoki szógyűjtemény*. Budapest: Croatica Kiadó.
4. Kelemen, I. (2001). *Fertőhomok 1274-2001*. Budapest: Croatica Kht.
5. Houtzagers, H. P. (1999). *The Kajkavian Dialect of Hidegség and Fertőhomok* (Vol. 27). Rodopi.
6. Hospely, K. és társai (2015). *Az Alpokalja-Fertő táj ízei – Receptes könyv nagyanyáink konyhájából*. Fertőszentmiklós: Alpokalja-Fertő táj Vidékfejlesztési Egyesület.
7. Wellner, A. (2012). *Itt vagyok otthon... (már) nem térkép e táj...* Fertőszentmiklós: Alpokalja-Ikva mente Leader Egyesület.
8. Wellner, A. és Páliné Keller, Cs. (2015). *Regél az Alpokalja-Fertő táj – Mesék, mondák gyermekeknek*. Fertőszentmiklós: Alpokalja-Fertő táj Vidékfejlesztési Egyesület.
9. Horvát napok Fertőhomokon, Hrvatski Glasnik (2002), 18. szám.
10. Szeregyi, Zs. (2010). *A Fertő-táj Világörökség településeinek turisztikai jellegű vizsgálata. – diplomamunka*. Debrecen: DE-TTK
11. 5T Építészeti és Városfejlesztési Kft. (2020). *Fertőhomok – Településfejlesztési Koncepció – Rendezési Terv Felülvizsgálat 2020*. Pécs

Internetes források:

12. http://www.fertohomok.hu/document/132/fertohomok_hep_final_elfogadott_5gmu.pdf, Utolsó megtekintés: 2021. 04. 18.
13. <http://www.zentrum.hu/hu/2009/06/maria-homisinova-identitas-nyelvhasznalat-asszimilacio/>, Utolsó megtekintés: 2021. 04. 18.
14. <https://kajkavci.hu>, , Utolsó megtekintés: 2021. 04. 18.